

LITUVOS
NACIONALINĖ
M. MAŽVYDO
BIBLIOTEKA

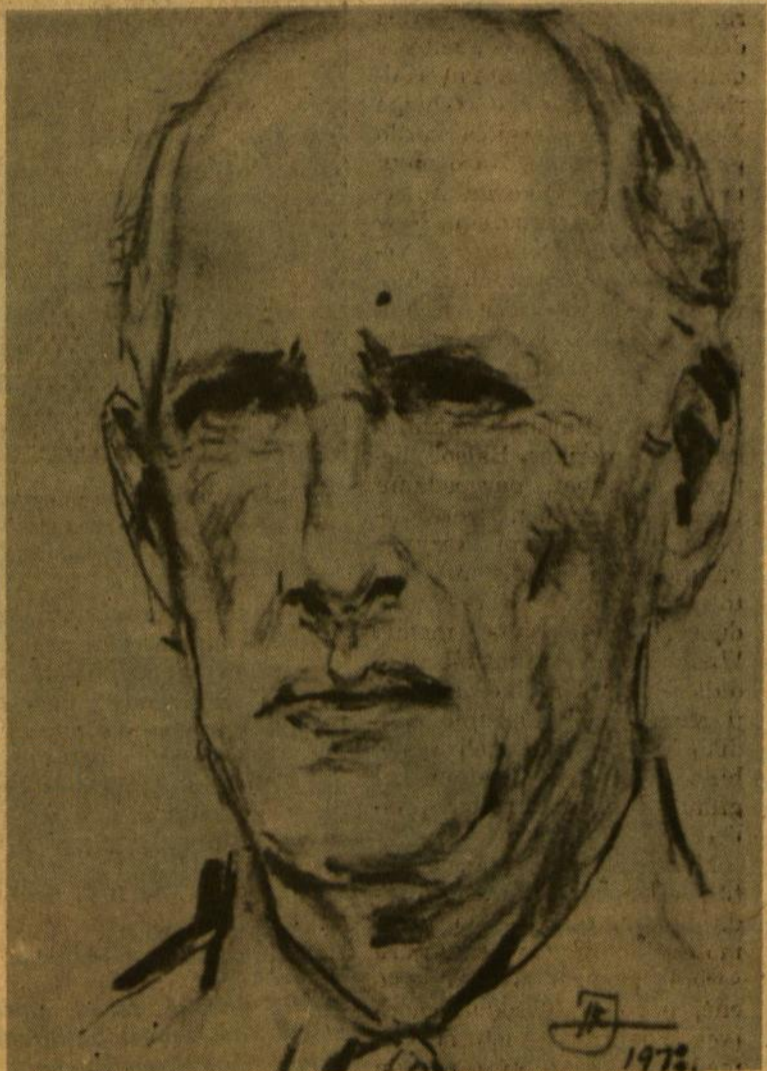
DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1984
RUGSĖJO MĖN. 29 d. / SEPTEMBER 29, 1984
PART TWO - Nr. 194(35)

Mokslas menas literatūra

Žemės ir sielos takais

PR. VISVYDAS

V. K. Jonynas Poeto Stasio Santvaro portretas

žemė geria laisvės ilgesį ir laisvės kraują... Cia įgaunabojotinaij visuotinę pakopą kyla poezija ir įamžina Sere-džių mūsų literatūroje.

Tuo tarpu „Vilniaus“ vaizduose girdėti istorinės retorikos sąvokos, gal ir tinkančios deklamaciniam patosui, bet nepaliekantios poetinio žavesio. Tas pats su „Kauno“ eilėraščiu, kur ateities viltingi bokštai styri. Ryški Antano Miškinio įtaka. „Septynių miestų“ cikle skaitytoją labiausiai patraukia „Milanas“ ir „Roma“. Čia patirties tikrovėskumas ir keli būdingi istoriniai akcentai suteikia eilėraščiams gyvatę, kaip įtaigą, taip pat ir forma, kaip išimtis, nėra paglemžta tradiciniams ketur-eiliumi. Ypač „Romas“ įvaiz-džiai gan organiškai pasireiš-čia eilėraščio talpioje erdvėje. Poetas pykstasi su Hora-cijum, Bruto rėmėju, palaiko Cezarį ir bičiuliauja su Ovidi-jum:

Dar kartą atsisėsiu po tava pušim,
Mėginsiu su seniu Ovidijum
prikelti seną bičiulystę —
Iš čia pasaulio kyla Žodis,
Tenešdamas žmonėms tik Meilę —
Tik sielos duoną...
Mįslinga tu esi, balta, kaip gulbė,
Amor!.

miestų“ skyriaus eilėraščius, hankins svečioj šaly arba mir-mano manymu, vietomis sū aš skaudžiam gimtinės tikrai įspūdingus kūrinius. ilgesy.

Čia Santvaro jausmingus Pradingusio laiko ir actekų prisiminimus ir susirūpinimą tautos likimo prasmės poetas pasaulio problemomis pare-koje epinių eilėraščių santal-mia pergyvenimo daiktisku-mas, spalvinga aplinka, įvykių įvairovė. Žemės trauka regimų spalvų raiškumo ir deginamas meksikiečių gyvenimo kontrastų, Santva-ras įsijausmina deklaratyvios poezijos labui. Rūstinasi dėl europiečių užkariautojų dalies. Ir gauname įtaiges-nius kūrinius.

Vandeny regiu save — tą žiaurų baltą žmogų,
Kaip kiklojų didelės ir paslaptingos akys
pakrantes tranho gilūs ežerai —
O čia ant kranto eglės, pušys, skroblai,
Beržai ir jovarai.

Kas yra tie „Septyni miestai“? Ogi Serežius, Vil-nius, Kaunas, Palanga, Milanas, Roma, Bostonas. Tai poeto gyvenimo priebėgos. „Serežiuje“, vaikystės regė-jimų strofose, šalia dekoraty-vaus patoso, vingiuoja tikro-rietišką gamtovaizdį, taip pat lyg ir aptildo trunkią pirmųjų eilučių metaforą. Deja, toli-mesnė triptiko tematika, ypač eilėraščių pabaigos, neišsiver-čia be aikčiojančios nostal-gijos: gudžios naktys dar

Šiame numeryje:

- Kiek dabartinė Lietuva atvira kitų tautų kultūrai?
- Stasio Santvaro „Buvimo pėdsakai“.
- „Kalanta“ — kompozitoriaus Bruno Markaičio rašoma opera.
- Petras Karuža grįžta.
- Lietuvių rašytojų draugijos literatūros vakaras spalio 28 Chicagoje.
- Visatos tobulumo dainius — Jorge Guillén (1893-1984).
- Jorge Guillén eilėraščiai.
- Mintys apie vaizdajuostę „Dailininkas Juozas Pautienius“.
- Dail. Laimos Simanavičiūtės paroda.
- „Draugo“ kultūrinio priedo pradžia.

Kertinė Parastė

Kiek dabartinė Lietuva atvira kitų tautų kultūrai?

Pernai Lietuvoje pasirodžiusi Vytauto Kubiliaus studija *Lietuvių literatūra ir pasaulinės literatūros procesas* išsėkė gyvas ir jautrias diskusijas. Jos tęsis dar ilgą laiką, nes Kubiliaus knyga užčiuopia egzistencinę temą — savitos lietuvių kultūros išsi-laikymą pasauliniame kontekste. Į kartais girdimą rezignacijos kupiną posakį — „Mes tokie maži, o pasaulis toksai didelis“ — Kubilius atsako su išsamiai dokumen-tuotu ir mokslškai pagrįstu santūriu optimizmu.

Kitas klausimas, ar, kaip teigia Kubilius, lietuvių lite-ratūra tarybiniais metais tikrai „pirmą kartą tapo ne tik imančia, bet ir duodančia menine sistema“? Apie tai *Pergalės* žurnalo šių metų antrame numeryje išspaus-dintame pasikeitime nuo-mėnėmis apie Kubiliaus kny-gą ypač įdomiai, nors ir nepilnai, pasisako kritikas Aleksandras Krasnovas. Jo manymu tokiai temai gvildenti anaipolt nepakanka ver-timų statistikos ir rašytojų pareiškimų. Mažorine for-mule apie išėjimą į „pasau-linę areną“ ji verčia suabejoti ir paties Kubiliaus knygoje pateikti faktai.

Kiek iš tikrųjų mes atsi-verame kitų tautų literatūrai? Anot Krasnovo, su tuo atsivėrimu reikalai kol kas prastoki. Vertimai iš didžiųjų pasaulio literatūrų, rašo jis, šiuo metu gana atsitiktiniai, o apie dabartinę tų literatūrų etapą lietuviams trūksta „elementariausios informacijo-s“. Krasnovas primena, kad kelerių pastarųjų metų perio-dikos komplektuose vargu aptiktumėm daugiau dešim-ties straipsnelių apie tai, kas šiuo metu vyksta anglų, amerikiečių, prancūzų, lenkų ar čekų literatūrose. Šis nu-gas statistinis faktas prašo išsamesnio panagrinėjimo. Ar lietuvių skaitytojai nesi-domi tokia informacija? Do-misi — ir labai. Ar niekas nenori apie tai rašyti? Nori — ir dar kaip. Tad kodėl apie šias literatūras tylima? Atsakymo čia reikia ieškoti

Stasy Santvaras. *Buvimo pėdsakai*. Aštuntoji lyrikos knyga. Cleve-landas: Vilties draugijos leidykla, 1983. 168 psl. Viršelis ir portretas dail. Vytauto K. Jonyno. Kaina — 8 dol. Gaunama pas leidejus (Vilties draugijos leidykla, 6116 St. Clair Avenue, Cleveland, Ohio 44103), pas platintojus ir Drauge.

Poezijoje laiko bėgimo akcentavimas yra tiek senas, kiek sena yra žmogaus savimonė. Visa bėda — amžinoji praeinamumo žievė poetams tebelieka sunkiai įkandama. Labai lengva epigoniškai pakartoti atšipu-sius palyginimus, ar, bloges-niu atveju, sentimentaliai verkšlenti apie virš galvos pakibusią senatvę.

Ir Stasio Santvaro rinkinio *Buvimo pėdsakai* dažnas eilė-raštis vienaip ar kitaip liečia gyvenimo trapumo tematiką. Jaučiamas V. Mykoliaičio-Putino poveikis. Nėra tai jokia neigiamybė: putiniškas simbolizmas ir neoromantiz-mas šiame amžiuje penėjo ir ugdė daugelį Lietuvos poetų. Tradiciniai simboliai buvo lakūs, giliai prasmingi; nuotaika pavergiančiai liū-dna, kartais tragiška; žemės keliai kupini kančios, tuo tarpu siela besiveržianti į viršūnes, erdves, laisvę, švie-są, džiaugsmą, meilę...

„Lango“ pratarmėje Puti-nas rašė: „Taip jau yra, kad žmogaus širdis jautriau, įspū-dingiau reaguoja į liūdesį, sielvartą, negu džiaugsmą“. Tai neabejotina tiesa este-tikoje. Anglų rašytojas Lawrence Durrell pasakė: „Kiekvieno daikto širdyje glū-di liūdesys“.

Vistiek, būdamas saiko gerbėju, skeptiškai žiūriu į liū-desio per didelį sutirštėjimą. Kaip tik Stasio Santvaro kny-goje randu šiek tiek per dosnią „Weltschmerz“ pasaulėjautos sankaupą. Asmeninis ir pasaulio sielvartas čia glebsčiuojasi kaip Nemunas su Nerimi prie Kauno. Protarpiais pasigirsta savigailos čiurlenimas.

Rinkinio pradžioje yra išspausdintas eilėraštis „Pėdsakai“. Tai savotiška kraupių pergyvenimų pano-rama, sakykime, vizija. Ji knygai tiek reikalinga, kiek Hamleto nusižudymas trage-dijos pradžioje. Nesinori tikė-ti, kad čia atskleidžiamas Santvaro dvasinis paveikla-s. Skaitome apie *sugriautą*

cūžų literatūrinį žurnalą?“

Tą liūdną tikrovę beesvar-tant, Krasnovui ateina į gal-vą Kubiliaus mintis, kad „spartesniai literatūros augi-mui reikia ne tik genialių kū-rėjų, bet ir ypatingo dva-sinio“ ir — priduria Krasnovas — visuomeninio klimato. „Argi brandi visuo-menė, brandi kultūra negali pagal savo poreikius regu-liuoti spaudos plotą?“ — klaus-ia kritikas. Į jo retorinį klausimą atsakymas papras-tas: taip, nebent tą visuo-menę ir jos kultūrą reguliuoja ir doko svetima valdžia.

K.Ž.

būvi, niekingą ir seklią žmogaus dalį, pelenus *apkar-tusioj širdy*, po kojom trupan-čias *apgaulingų kuorų* plytas, beviltiškai graudžią vakaro saulę; apie nelemtį, kuri *it ragana bjauriai nuoga*; apie apsvylimų kupiną tamsybę, prakeiksmo darganą...

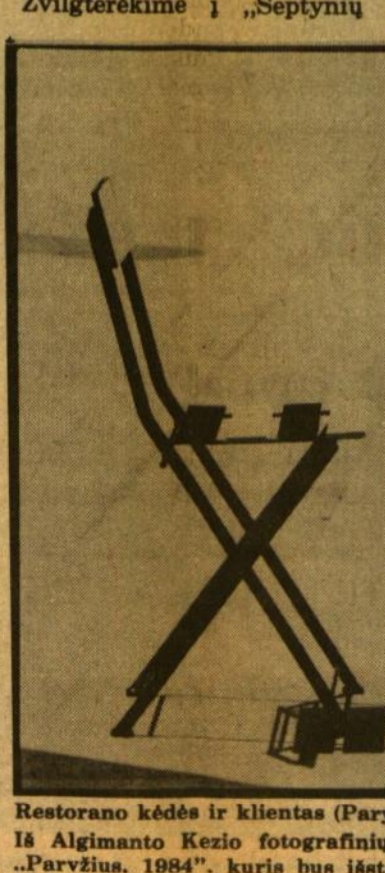
Argi iš tiesų poetas savo žemiškame buvime yra pasmerktas šitokiai nelem-čiai? Kiek žinau, Santvaras yra gan patogia įsikūręs Amerikoje, turi mylinčių bičiulių būrį, vieną kitą nepavojingą priešą; visur keliauja; pripažinimo susilau-kę ir išėivijoje, ir pavertęje Lietuvoje; yra uolus visuome-nininkas, nuoširdus literatas, malonaus balso kalbėtojas, poezijos skaitovas, garbingo amžiaus pasiekęs lietuvių ope-ros veteranas, aukšto lygio libretistas... Visų taurių savy-bių ir norėdamas neišvar-dinsi. O štai, šis kultūros numylėtinis, vaišinamas Olimpo nektaru ir ambrozija, į savo egzistenciją žiūri lyg koks gulago ar holokosto gniauztuose trauksomas indi-vidas. Sunku suprasti.

Ir imi galvoti: kuo gi gali-ma atsverti šitoki nepakelia-mą pragaisties tonazą? Kuo, būtent? Poetas maldauja:

Lemtie, o dumblo ir gyvybės vandenio nešėja,
dar leiški man susilti gaiviajam
meilės spinduly!

Taigi — meilė yra išvaduo-toja! Ji vienintelė. Be jos pasaulio pragaistis būtų tikrai pragaištinga ir gyvenimo kelionė klampi, kaip Pinksio pelkės. Laimėi, svaiginantis liaunas moteriškas pavidalas smėkšteli poeto kelyje, ir gyvenimas tampa ne toks jau gūdas.

Žinant šį rubajatų poeto bruožą — žavėtis liaunomis būtybėmis, visas apokaliptinis griaudėjimas, išreiktas prolo-gė, ir daugelyje kitų eilėraš-čių, nėra perėm elegiantis. Negi pilnai tikėsi tuo, kad dainiui, kuris taip gaiviai jaučiasi, pamatęs *baugią stir-ną ūksmingam palmių ir žiedų pavėsy*, yra jau taip kiaurai pertekęs rūščių dienų *apgaulėm*.

Restorano kėdės ir klientas (Paryžius, 1984). Iš Algimanto Kežio fotografinių darbų rinkinio (226 W. Superior St., Chicago, IL) šių metų spalio „Parvžius, 1984“, kuris bus išstatytas Galerijoje mėnesi.

Nuotrauka Algimanto Kežio. Restorano kėdės ir klientas (Paryžius, 1984). Iš Algimanto Kežio fotografinių darbų rinkinio (226 W. Superior St., Chicago, IL) šių metų spalio „Parvžius, 1984“, kuris bus išstatytas Galerijoje mėnesi.

Atidesnis skaitytojas gal nusistebės poeto prieštaringa laikysena, kai dainuojama apie meilę ir čia pat tarnauja-ma Cezariui, negailestingam karvedžiui.

„Bostono“ eilėraščio maldingoji intonacijoje išryškėja savigailos gija. Poe-tas, kaip audros išrautas medis, jaučiasi išmestas į pakrantę, *Shawmutu vadin-tą*, nėra likimo glostomas, žvelgia į rūstųjį *Atlantą*. *Siela tolimą ir giedrą dangų regi*. Vizijoje išgirsta aidinčius Pavasario balsus, mato į laukų darbus einančius Donelaičio būrus. Tautiniai simboliai jį sustiprina. Pasku-tinėje eilutėje sako Shawmu-tui: *Nusilenksiu tau už kasdieninę duoną...*

Buvimo pėdsakai turi dar tris skyrius: „Dainų ir sapnų atspindžiai“, „Rubajatai“ ir „Žmogus ir daiktai“. Visur karaliauja ketureilės. 1978 metais išleistoje *Rubajatų* knygoje, laimėjusioje Rašy-tojų draugijos literatūros premiją, buvo 337 posmai. Autorius šį kartą išspausdino dar 143. Miniu tuos skaičius, norėdamas pabrėžti šių, dorovine išmintimi alsuojančių sentencijų gausą Santvaro knygoje. Anglų poetas Edward Fitzgerald, vertęs Omarą Kajamą, savo ruba-jatų kiekį suglaudė iki 101. Matyt, jam sunkiai jie eilia-vosi, ir jis padarė kruopščią atranką. Panašus atsijojimas būtų praveręs ir Santvarui. Man dabartinis rubajatų pluoštas *Buvimo pėdsakuose* patinka labiau, negu anksty-vesnis. Pasižymėjau keliolika geriausiai pavykusių. Pavyz-džiui, kad ir 59-tas su antraš-te „Čiurlioniškai“:

Dienom ir valandom, be at-vangos — dienom ir valandom —
Į kalną kyla eisena su vėliavom —
judom. —
Pakalnėje vieni žibintai ima
kiti lieponoti imu
Vis tom pačiom viltim, svajonėm
ir klaidom.

„Kalanta“ — kompozitoriaus Bruno Markaičio rašoma opera

Rūta Kleva Vidžiūnienė kalbasi su kompozitoriumi

Šios dienos realybė ir pergyvenimai lietuviui kompozitoriui išveivijoje atveria naujus horizontus. Kaip gyvenamasis laikotarpis augina ir brandina žmogų tam laikotarpiui atstovauti, taip kūrybas atsiliepia į savo laiką savo kūryba. Vienas tokių muzikų, jaučias dabarties ritmą, kurį uždegė kūrybai labai neseni įvykiai, yra kompozitorius Bruno Markaitis. Kai tautą supurtė Romo Kalantos mirtis, mums visiems pamažu turėjo išryškėti, kad ji negalėjo įvykti tuštumoje. Todėl dabar, žiūrint atgal, tą visą laikotarpį galima vadinti Kalantos epocha. Pokarinėje Lietuvoje gyvenimui nusidėdinti ir pasauliui grimstant į patogią užmaršties būklę, mūsų jaunimas darėsi vis neramesnis. Nejaugi taip ir būsimame atiduoti Sovietams? Nejaugi nėra vilties pabudinti galingųjų sąžinę ir privesti vėl persvarstyti pardavimo aktą? Jau nebeužteko Lietuvą mylėti, reikėjo galingo, dramatiško veiksmo, kuris supurtytų ir tautą namie, ir paliestų širdis svetur. Tai lūžio metas, apsisprendimo metas. Lietuviams reikėjo rinktis kryptį: kur link? Romo Kalantos generacija tą gerai suprato. Jie suprato ir tai, kad tautų istorija rašoma ne tik rašalu, o krauju ir ašara.

Komp. Bruno Markaitis, SJ, su savo kūrybos partitūra. Nuotrauka Herb Shockbridge

RKV: *Kiek žinome, Lietuvoje, ypač tarp jaunimo tebe gyvena Kalantos epocha. Kas Jums davė pagrindinį impulsą, paskatą ir ryžtą?*
 BM: Kur Jūs sėdite, prieš keletą metų sėdėjo vienas jaunas ir labai daug žadantis Amerikos lietuvis. Jis pareiškė, kad Kalantos auka pakeitė jo gyvenimą. Tą jauną Amerikos lietuvių persekiojimą įkyri mintis: Kalanta paaukojo savo gyvybę, šaukdamas „laisvės Lietuvai“. O ką gi aš padariau? Tad ir man, kaip kompozitoriui, pradėjus rengtis į šią sunkią kūrybinę kelionę, nebuvo sunku apsispręsti už Kalantą ir jo savanorišką auką. Ir kuo toliau stumiuosi į priekį, tuo mane labiau veikia Kalantos meilė tėvynei, pasiaukojimas už jos laisvę ir, tuo pačiu, besąlyginis apsisprendimas atkreipti pasaulio akis į pavergtą mūsų tautą. Iš kitos pusės, jei grįžtame prie pagrindinio impulso ir ryžto, tai turėčiau pasakyti, jog stipriausias motyvas glūdi tame, kad Kalantos auka už Lietuvos laisvę tapo universaliu laisvės simboliu.

RKV: *Kokie hiti motyvai Jus paskatino?*

BM: Pirmiausia, Kalantos didvyriškas pasiaukojimas yra dabartinės Lietuvos istorijos dalis. Toliau, mano nuomone, Kalanta auga ir didėja savo auka įtaka ir tampa tiltu iš dabarties į ateitį. Galiausiai, kiek girdime, jo didvyriškumas pasilieka Lietuvos jaunimo tautinės sąmonės širdimi.

RKV: *Opera — tai milžiniškas uždavinys, ypač kai daugelį dalykų teks atlikti Jums pačiam. Ar nepabūgote šio žygio?*

BM: Po keturių kantatų ir multi-media oratorijos, kuri turėjo kone visus operos elementus: simfoninį orkestrą, mišrų chorą, moterų nonetą, baletą, naratorių, mišrų kvartetą ir vargonus, jaučiuosi pasirošęs šiam svariam darbui. Tai dabartinės opera, savo charakteriu tai tikra jaunimo opera, ir ji dedikuota Lietuvos jaunimui. Dar viena prasme tai bus viena iš retesnių operų, todėl kad joje dominuoja vienas charakteris, kurio negalima išimti, o iš

anksto žinoma operos pabaiga atneša dar ir kitą sunkią užduotį, visą įtampą permetant į muzikinę sritį. Opera „Kalanta“ turės 3 veiksmus ir prologą, o būdama dabartinės opera atspindės dabartį visu savo apipavidalinimu: dekoracijomis ir kostiumais. Dekoracijų škiekus ruošia dail. Adolfas Valeska. Problema sudarys ir pats Kalantos asmuo — reikės jauno dainininko, kuris šalia gražaus balso turės būti ir geras dramatinis aktorius. Vaizdžiai pasakė man vienas kolega muzikas amerikietis: šitas darbas tave išvargs iš proto! Ir tikra tiesa — žilia praeitis su princu ir princesių meile visados atrodys romantiškiau, negu mūsų gyvenamos dienos.

RKV: *Turint prieš akis tokią milžinišką užsimojimą, kyla daugybė klausimų. Ar liksime tik savo kieme?*

BM: Kaip Romo Kalantos aukos tikslas buvo pasiekti platų pasaulį, taip ir operos kompozitorius negali tenkintis siauresniu užsimojimu. Tik išėję į muzikinę viešumą paskleisime ir aukos garsą, o tuo pačiu ir Lietuvos vardą, ir mums daromą skriaudą. Kartais menas išjudina daugiau, negu geriausi politikai, nes meno paliesti žmonės kaip tik suteikia politikai užnugarį. Taip „Vilius Tellis“ uždegė tautą, taip „Dėdės Tomo trobelė“ atvėrė daugybę širdžių ir tūkstančiams padėjo išsikvoti laisvę. Menas yra ir galia, ir ginklas, kurį privalome plačiai išnaudoti. Gerai ir didingai pastatyta „Kalantos“ opera sudomintų platesnę Amerikos visuomenę, ją netiesiogiai painformuotų apie mūsų kovą su okupantu, o laikas tai padaryti yra visai pribrendęs.

Aš per daugiau kaip 20 metų ne tik bandžiau, bet ir buvau išėjęs iš savo kiemo. Mano kūriniai buvo atlikti tiek koncertuose, tiek televizijoje, tiek per radiją, — Floridoje, Chicagoje, Baltimorėje, New Yorke, Los Angeles mieste ir kitur. Smuiko sonata no.1, įgauta plokštelėje, pasiekė daug radijo stočių keturiuose kontinentuose.

RKV: *Dabar valandėlę įsivaizduokime Jus ką tik už-*

baigusį didžiulį darbą, kuris tampa įnašu į mūsų kultūrą ir drauge reikšmingu žingsniu į politinę areną. Kas toliau, kokie rūpestiai dabar slėgia Jus pečius, kad sukurtų operą išvystytą scenos šviesą plačiu ir išpūdingu mastu?

BM: Svarbiausias dalykas, be abejo, yra operos klavyras, kuris reikalingas solistams, choristams, dirigentams, o ypač kitiems asmenims, kurie su opera nori susipažinti ir padaryti sprendimus. Tačiau jo paruošimas — brangus dalykas, o jis rengiamas dviem kalbomis. Kaligrafikai išrašyti gaidas kainuoja bent 12 dol. už puslapį, o klavyro reikės mažiausiai 200 egzempliorių. Aš esu numatęs kūrinių pasiūsti kai

Komp. Bruno Markaitis, SJ., muzikinės idėjos pagautas, prie fortepijono. Nuotrauka Algimanto Kezio, SJ

kurios operos kompanijoms ir asmenims, su kuriais mane riša asmeniškios pažintys, kaip, pvz., Franco Zeffirelli. Operos libretas — poeto Bernardo Brazdžionio, o vertimas į anglų kalbą — poetės Marijos Stankus-Saulaitės.

RKV: Su tokiais ir pakliomiais, ir rūpestių pilnomis nuotaikomis kompozitorius Bruno Markaitis atneša į mūsų muzikos lobyną šį milžinišką įnašą. Dvasiniai momentai kaip tik atsiliepia į mūsų jaunosios kartos atgijusių tautinį ir politinį entuziazmą, ką matome ir tautinių švenčių metu, ir per jų gausų dalyvavimą pabaltiečių bendrose organizacijose. O ir mes, vyresnieji, reikalingi dvasinio atsigaivinimo, kad bendrai susiėmę rankomis vėl pajustumė savo tautos pulsą. Neišnaudoti šio momento būtų ir neišmintinga, ir tragiška.

Komp. Bruno Markaitis diriguoja „Saulių šoki“ WTTW-TV programoje.

Petras Karuža grįžta

Vartau rankose didoką knygą, apimančią 408 psl., gražiai išleista kietais viršeliais — *Petras Karuža*. Šiai knygai pasirodė proga sudarė 50 metų sukaktis nuo Petro Karužos mirties; jis mirė 1933 m. kovo 15 d. Knygą redagavo rašytojai, buvę Karužos draugai, Antanas Vaičiulaitis ir Bernardas Brazdžionis. Medžiagos sutelkimu ir knygos išleidimu pasirūpino brolis Kazys Karuža. Kalbą žiūrėjo Juozas Masilionis, spaudos darbus atliko *Draugo* spaustuė. Išleidimo data 1984 m.

Patį knygą turi šešias stambokas dalis, nes joje sudėta Petro Karužos poezija, straipsniai bei recenzijos, anksčiau jo beletristikos bandymai, nekrologai bei kitų atsiminimai apie anksti, ne laiku mirusį jauną, daug žadantį rašytoją Petrą Karužą.

Mirusiojo brolis Kazys Karuža žodyje skaitytojui paaiškina knygos apimtį, išskleidamas stambesnes knygos dalis bei jų pobūdį. Pirmąją dalį sudaro Petro pirmasis ir vienintelis poezijos rinkinys, *Giesmės apie daiktus ir žmones*, kuris buvo išleistas Sakalo bendrovės jau po autoriaus mirties 1933 m. Knygos pradžioje yra pateikta ir Petro Karužos biografija, parašyta jo mokslo draugo Mato Jūrkyno. Iš biografijos paaiškėja, kad Petras Karuža buvo gimęs Skotijoje 1906 m., kur jo tėvas buvo išemigravęs, ieškodamas geresnių gyvenimo sąlygų, bet 1912 m. jie grįžo Lietuvon ir ūkininkavo nedeliame ūkyje netoli Alvito. Karo metu sudegė trobos ir jie persikėlė į Vokiškėlių kaimą.

Namie pramokęs skaityti Petras lanko Vilkaviškio pradžios mokyklą, kurią baigė 1920 m. Toliau mokėsi Vilkaviškio vidurinėje mokykloje, vėliau Žiburio gimnazijoje. Buvo uolus ir veiklus mokinys, aktyviai dalyvavo ir visuomeniniame gyvenime. 1928 m. baigė gimnaziją ir įstojo į Lietuvos universiteto Teologijos filosofijos fakultetą, filosofijos skyrių, pasirinkęs lietuvių literatūrą ir kalbą. 1931 m. perėjo į Humanitarinių mokslų fakultetą, kur klausė lituanistiką, prancūzų literatūrą ir pedagogiką. Studijų metu pats sau turėjo duoną užsidirbti. Buvo pakviestas į *Ryto* redakciją literatūrinio skyriaus redaguoti. Taip jis įsitraukė į žurnalistiką, rašė daug straipsnių iš literatūros, mokslo ir politikos sričių, kartu kurdamas ir poeziją. Bendradarbiavo *Ateity*, *Židiny*, *Naujojo Romuvo*, *Akademi* ir kitur. 1932 m. pradėjo dirbti Viadaus reikalų ministerijoje, kaip kino filmų cenzoriaus sekretorius. Dalyvavo Šatrijos draugijoje. 1931 m. vedė mokslo draugę Liudą Dapkūnaitę, susilaukė dukrelės, kuri mirė vos 11 mėnesių amžiaus jau po tėvo mirties.

Labai anksti pradėjo rašyti, jau trečiojo klasės. P. Karuža nuo jaunų dienų priklausė ateitininkų organizacijai ir buvo veiklus jos narys. Buvo individualistas, kas atsispindi ir jo poezijoje. Realiai žiūrėjo į gyvenimo reiš-

kinius, mylėjo tėvynę Lietuvą, buvo didelis tolerantas.

Bet štai staigi liga — plaučių uždegimas, kuris jį pakirto vos per tris dienas. Paliko paruoštą poezijos rinkinį *Giesmės apie daiktus ir žmones*, kuris išėjo jau jam mirus. Apie tą poezijos rinkinį puikią recenziją parašė poetas B. Brazdžionis. Ji taigi įdėta ir šioje knygoje.

Kalbant apie jo poeziją, vieną dalyką norėtusi ypač pabrėžti — tai P. Karužos poezijos liūdną pobūdį, pesimistinę nuotaiką ir net mirties nuojautą. Net dvylikoje eilėraščių randame mirties užuominų. Antrajame jo eilėraštyje paskutinės dvi eilutės skamba šitaip:

Banguoja kraujas, nerimsta gatvės, Ir vysta žiedas manos jaunatvės (psl. 28).

O eilėraštis „Aš nežinojau“ baigiamas tokiu posmelio:

O šiandien juodos gedulo kaukės Aplinkui niaukstos tamsi naktis; Slaptomis mano kieman subėgę Giltinės rodo baltus dantis (psl. 37).

Kitame eilėraštyje „Kaip laivai“ ir vėl paskutinis posmelis suskamba mirties nuojauta:

Gyvenimas kaip svairni upė, Kaip Nemunas nuplaukia i marias. Padangėj juodas varnas supasi Ir sveikina tave (psl. 49).

Vienas pačių pesimistiškiausių jo eilėraščių yra „Fatum“, kurio paskutinis posmelis pranašauja mirtį:

Ir hoks klaikus tas juodas fatum, Ta be žvaigždžių vidurnakčio lemtis! Kada ateis ir ranka nematoma Tau „Mane, Tekel, Fares“ išrašys... (psl. 55).

Šiame jo poezijos rinkinyje tebuvo tik 45 eilėraščiai. Pats rinkinys paskirstytas į tris skyrius: Aną vakarą, Pasiaukymas ir Baltą rytą. Gal geriausiai P. Karužos poeziją apibūdino savo recenzijoje 1933 m. Bern. Brazdžionis: „Ji praeinanti, rytoj galabūt turės kitą atspalvį, tačiau vis tiek nepasiliks veltui praėjusi bus (dalinai) nepasenstanti ir tikra“ (psl. 75).

Dar yra išspausdinti 6 eilėraščiai skyrelyje „Margi žiedai“, kurie nepateko į jo pirmąjį rinkinį, bet buvo išspausdinti periodikoje. Skyriuje „Ankstyvieji poezijos ir beletristikos bandymai“ dar yra sudėti paties poeto ranka rašyti 3 eilėraščiai ir P. Kapsainio slapyvardžiu paruoštas rankraštis, pavadintas *Rašta: vaizdai, feljetonai ir aprašymai*, I žiavimas. Trumputė autobiografija, rašyta 1923 m., ir dar 8 prozos vaizdeliai.

Vienas iš stambesnių skyrių yra „Straipsniai“, kur surinkta visa jo publicistika: įvairūs straipsniai ir knygu recenzijos. Labai įdomus straipsnis apie studentų atstovybės rinkimus, pavadintas „Ką sako studentų atstovybės rinkimai“. Tai mūsų kultūros istorijai svarbus ir nesenantis straipsnis, įdomus pasiskaityti ir šiais laikais. Dėmesio verti yra pateiktieji balsavimo duomenys. Už ateitininkų sąrašą paduota 610 balsų, o už studentų tautininkų tik 262 bal-

sai. Išrinkta ateitininkų 12 atstovų, o tautininkų tik 5. Liaudininkų Varpo draugija teišrinko tik 2 atstovus. Tie rinkimai vyko 1929 m., autoritetiniam režimui išvaldžius Lietuvą 3 metus.

Naują knygos skyrių sudaro Petri Karužai skirti nekrologai, kurių būta 9. Rašė A. Vaičiulaitis, M. Jurkynas, B. Brazdžionis, J. Brazaitis, J. Keliuotis, A. Tyruolis, J. Senkus ir A. Miškinis.

Priešpaskutinis skyrius — „Atsiminimai“, kuriuos apie Karužą rašo A. Tyruolis, dr. Griegas Valančius, Petras Kasulaitis, Pijus Ragazinskas ir Kazys Povilaitis. Čia randame ir nemažai skaičių nuotraukų.

Paskutinis skyrius yra parašytas brolio Kazio ir pavadintas „Kazio Karužos atsiminimai“, apima net 97 puslapius. Tuos atsiminimus būtų galima pavadinti Karužos šeimos istorija. Jie suskirstyti mažesniais skyreliais ir parašyti gyvu beletristiniu stiliumi. Juose užkludomi tėvai, kaimynai, jaunystės draugai; bet dėmesio centre yra Petras Karuža. Taipgi čia surinkta ir nemažas skaičius nuotraukų. Ypač į vaizdžiai ir dramatiškai aprašyta Petro mirties scena Kauno miesto ligoninėje, tarsi kokio dramos veikalo iškarpa.

Aplamai, visa knygos medžiaga brolio Kazio kruopščiai surinkta iš senų laikraščių ir žurnalių bei brolio Petro paliktų rankraščių. Išleista dailiai, be priekaištų, pasilikus vertingų indėlių mūsų kultūros bei literatūros istorijai, todėl verta visų mūsų dėmesio.

Tik tenka apgaileti, kad Petras Karuža pačiame jaunystės pajūgume, sulaukęs vos 26 metų amžiaus, nuėjo amžinybės keliu, lygiai kaip ir mūsų daug žadęs jauni rašytojai Pr. Vaičiūnis, J. Bilūnas ir visuomenės veikėjai — V. Endziulaitis ir J. Krasnickas. Jo besiskleidžias talentas ne laiku užgeso, o Lietuva neteko tokio gabaus ir darbštaus daug žadančio jauno poeto.

A. P. Bagdonas

Petras Karuža. Redagavo Antanas Vaičiulaitis ir Bernardas Brazdžionis. Išleido Kazys Karuža, 1984. Spaudė Draugo spaustuė, 4545 West 63rd Street, Chicago, IL 60629. 408 psl. Kaina — 15 dol. Gaunama pas platintojus ir Drauge.

LRD literatūros vakaras

LRD valdyba praneša, kad *Drauge* (1984.IX.22) įdėta žinutė, jog „Lietuvių rašytojų draugijos suvažiavimas įvyks 1984 m. spalio mėn. 27-28 dienomis Chicagoje“ yra klaidinga — joks suvažiavimas neruošiamas. Yra rengiamas tik Lietuvos rašytojų draugijos literatūros vakaras Jaunimo centre spalio 28 d. 4 val. p.p. Literatūros vakare bus įteiktos premijos Leonui Lėtui už poezijos rinkinį *Trakas*, Povilui Gaučiui už *Lianų liepsna* ir Jurgui Gliudai už A. Barono kursą laimėjusią novelę „Labirinte“. Meninę programą atliks poetai J. Švabaitė-Gylienė, K. Bradūnas, A. Tyruolis ir šiemetinis LRD premijos laureatas L. Lėtas. Vakaro programoje taip pat sutiko dalyvauti prof. dr. V. Kelertienė ir rašytoja D. Bindokienė.

Visatos tobulumo dainius — Jorge Guillén (1893-1984)

BIRUTĖ CIPLIJAUSKAITĖ

Kai 1928 m. pasirodė pirmasis Jorge Guillén poezijos rinkinys, *Cántico* (Giesmė), kritika jį iš karto aptarė, kaip išskirtinę apraišką naujosios literatūros rėmuose. Jo autorius buvo nebepradedantis, romantiško užsidedimo įkvėptas jaunuolis, o pilnai subrendęs ir didelio formos virtuozizmo pasiekęs rašytojas. Tačiau daugiausiai stebino ne jo itin meistriskas eilėdaros ir įvairiausių tradicinių formų apvaldymas, įnešantis naują gaidą ir akcentą, o pasaulėžiūros ir jos diktuojamo tono vientisumas. Savo pirmąją knygą Guillén skelbė pasaulio tobulybę, tad ir jo daina tapo giesmė, garbinančia visatos grožį ir žmogaus privilegiją juo džiaugtis.

1920-1930 m. kuriančiųjų poetų būryje nebuvo lengva prašokti vienminčius. Retai kada Ispanijoje buvo taip suklestėjusi poezija. Vadinamosios 1927 metų kartos atstovai rodė ne tik išskirtinį gabumą, bet ir besąlyginį atsidedimą kūrybiniam darbui, poetinius idealus derinant prie bendro poezijos vystymosi visoje Europoje. Iškilę eksperimentavimo amžiuje ir jie bandė ieškoti naujų kelių, įnešti naują balsą gana tradicionalion Ispanijos poezijon. Kiekvienas ieškojo originalumo, prie poezijos ėjo jau ne tik jausmo, bet ir intelekto vedamas. Beveik visi buvo prie jos artinęsi ir teoretiškai: didesnę tos grupės poetų dalis buvo universiteto lektoriai; begyk visi nuo studijų laikų susidūrė su kitų kraštų poezija ir ten klestinčia literatūros kritika. Ispanai iš visų skyrėsi tuo, kad neatmetė besąlygiškai to, kas buvo sukurta prieš juos. Anaipol, jie įkvėpimo ieškojo liaudies dainose, pačioje ankstyviausioje jų kalba rašytoje poezijoje. Ši gi anuo metu, istorinių aplinkybių dėka, buvo artimai susijusi ir su arabiškom tradicijom, kur metafora ir simbolis nuo seno buvo naudojami labai savitu būdu, bandant viską sutrumpinti, išreikšti perkelta prasme, prieiti prie esmės. Tokiu būdu ispanai poetai atrado modernų, originalų balsą, remdamiesi pačia seniausią kūryba. Kiekvienas joje atidengė ir pasisavino skirtingus aspektus. Iš Andalūzijos kilę poetai kaip García Lorca, Rafael Alberti, Emilio Prados rėmėsi liaudies dainomis, jų įvaizdžiais ir ritmais. Guillén, Kastilijos sūnus, daugiau dėmesio kreipė į formą. Tad ir tapo ispanų poezijos istorijoje užfiksuotas kaip didžiausias ir daugiausia įvairių eilėraščių ar posmo formų pavoratų poetas.

Jorge Guillén gimė Valladolid, kuris šiandien turistų daugiausiai traukia savo skulptūros muziejumi. Keistu sutapimu ir Guillén poezija dažnai primena skulptūrą. Jo eilėraščiuose nėra „minkštų vietų“, bereikalingų apvalumų. Kiekvienas žodis atrodo išgautas tikslu skaptuko smūgiu, įstatytas į tikslią vietą. Pirmajame rinkinyje eilėraščiai beveik imtinai rimuojami, rimą neretai perkeliant ir į silutes vidurį ir tokiu būdu išgaunant daugialypes sąsajas. Nėra juose tik puošnių, savo skambumu ausį patraukiančių žodžių. Iš viso, būdvardžiai retoki: jis operuoja daiktavardžiais, kuriais išreiškiama daiktų esmė. Neieško jis nei magiškų efektų ar paslaptinių užuominų: jį domina visų pirma užčiuo-

pa ir matoma tikrovė. O visgi nuo pat pirmojo rinkinio jis minimas kaip „sunkiai įkandamas“, beveik hermetiškas poetas. Tai atsitinka dėl to, kad jo poezija nepaprastai koncentruota, linkusi į eliptišką struktūrą. Skaitytojui nėra viskas atskleidžiama taškas po taško: jam tenka pačiam suoliuoti su poeto mintimis. Neretai eilėraščių prasmė išryškėja tik jo pavadinimo dėka. Jų supratimui daug padeda ir visos knygos kaip niekad vienetu struktūra: reikšmė auga su kiekvienu eilėraščiu. Nes eilėraščių niekad nėra Guillén tik žaismas ar techniškos pratybos: tai rimtas bandymas išreikšti jį supantį pasaulį, o per jį suprasti ir patį save.

Cántico susilaukė keturių, kaskart labiau išplėstų, leidimų: nuo 1928 iki 1950 m. Paskutiniosios dispozicijoje knyga pradeda eilėraščių „Más allá“ (Anapus), kur išreiškiama poeto pasaulėžiūra ir bent iš dalies jo poetika: būtinybė neprarasti kontakto su realybe, tačiau žinant, kad jį kiekvienam kitaip atrodo. Tad eilėraščių kalba apie poeto santykį su pasauliu, šiojo reikšmę jam. Čia stipriai užakcentuojama, kad tikra kūryba — jo kūryba — yra įmanoma tik neperandant žemės po savo kojom ir neužsidarant savyje. Ji negimsta kaip fantazijos padarinys; ji išauga iš jau egzistuojančių elementų. Tuo pačiu išreiškiama ir kuklus poeto požiūris į kūrybinį darbą: „Viskas yra daugiau, negu aš“.

Antrasis eilėraščių nurodo žodžio svarbą: „Los nombres“ (Vardai) byloja apie tai, kad viskas praeina — tačiau išlieka žodis. Suvoktoji ir džiaugsmingai patirtoji realybė pasiekia savo pilnumo tik tada, kai ji užfiksuojama tiksliais žodžiu. Ispanų kalboje „nombre“ reiškia „vardą“ ir „daiktavardį“. Tuo dvilypumu dar kartą nurodoma ir norą ieškoti esmės. Žodžio svarba iškeliamą ir knygos dedikacijoje motinai: „kuri man davė gyvybę ir žodį“. Čia aiškiai užbrėžiamas kelrodis: visas Guillén gyvenimas bus pašvęstas kūrybai. Svarbus poeto pagrindinėms gairėms pažinti yra ir eilėraščių pavadinimas „Dialo-

g“. Guillén jaučia pasiekęs pilnumo visuomet tik kontakte su kitais: su draugu, su gamta, su mylima moterim. Jo „meilės poezija“ tiems laikams, kada ji parašyta, yra labai drąsi. Ten nesvajojama apie nepasiekiamą idealią mylimąją, o nepaprastai išradingu būdu aprašomas dviejų vienas kitą mylinčiųjų susiliejimas į vieną būtybę, beveik visuomet sujungiant šį reiškinį su jį supančios gamtos išsakyimu, kuris iškeliamas pirmam fone. Visa, kas yra natūralu, veda į džiaugsmą, ir net labai materialaus akto perdavimas virsta gryna poezija.

Meilė diktuoja beveik visą Guillén poezijos raidą, nors apie konkrečią mylimąją užuominų joje maža. Ir čia ieškoma esencijų: jos reikšmės, jos būtinybės. Poetas buvo vedęs du kartus. *Cántico* rašytas tebegyvenant jo pirmajai žmonai. Jame perdėm išlaikomas pozityvus tonas. Antroje sudėtinėje knygoje, *Clamor* (Šauksmas), tonas pakinta, įsibrauna nostalgiska gaida, žmonai mirus, poetui atsėdurus tremtyje, Ispanijai tapus užgniauztai diktatorinio režimo. Pasaulis čia nebeatrodo toks tobulas. Trečiajame tome, *Homenaje* (Pagarbimas) betgi ir vėl pasigirsta stebėtinai tvirtas ir skaidrus balsas. Visa jo centrinė dalis skiriama naujai meilei. Beveik sunku įtikėti, šiuos eilėraščių skaitant, kad jie rašyti 65 metų sulaukusio žmogaus. Iki pat paskutiniųjų dienų jo gyvenimą pripildanti meilė perduoda savo sąskambį ir jo poezijai.

Kai kurie kritikai yra Guillén išmėtinėje, kad jo apdainuojamas pasaulis nėra realus. Vieniems jis per abstraktus, kitiems per pozityvus. Tiesa, kad *Cántico* retai tepasirodo užuominos apie konkrečius momentus ar įvykius. Ten pristatomas žmogus savo būtyje, ne butyje. Tačiau jis niekad nepameta kontakto su žeme. Anaipol, pačios mažiausios gyvenimo apraiškos traukia poeto dėmesį. Iš visų pojūčių jam turbūt brangiausias yra regėjimas. Kai kuriuose eilėraščiuose net ir abstrakčios reikšmės įgaunantį daiktą galima beveik užčiuopti.

Jorge Guillén

SNIEGAS

Baltis guli ant žalio
ir dainuoja.
Sniegas, kuris yra tyras,
ilgisi būti gilus.
Sausis, apšviestas sniego.
Tokio žalio, tokio balto.
Tai diena ir naktį žėri sniegas,
tyriausias sniegas!
Greitas kritimas, švelnios snaižės,
hokia aistra visumoje!
Sniegas, sniegas rankose
ir sieloje.
Toks tyras įniršis baltyje,
toks tyras, bedugnis.
Sniegas, sniegas iškyla
ligi dainos.
Sausis apšviestas laukiniu sniegu.
Kokia aistra! Ir dainuoja.
Sniegas ligi dainos — sniegas,
sniegas —
sūkuriais sukasi.

VIDUDIENIS

Tariau: Visa jau pilnatvė!
Suvirpėjo topolis.
Sidabruoti lapai
meilingai suskambėjo.
Zalumos buvo pilkos,
meilė buvo saulė.
Tada, vidudienį,
paukštukas pragydo
savo dainą vėjuje
su tokią meilę,
kad, vėjui pučiant,
pasijuto apdainuojama
gėlė, išaugusi tarp aukščiausių
javų. Tą akimirką
aš buvau centras
visos apylinkės,
matęs viską,
paruoštą Dievui.
Tariau: Visa pilnatvė
Vidudienis!
„Las doce en el reloj“

PAJŪRIO VAIZDAI

Paplūdimys

Traškančios kriauklės, kriauklės,
Rojaus kriauklės...
Jas, išsibarsčiusias, indėnai
suranda dievams.

Tarp smiltų jas vadina
Saulėgražos draugės.
Kaip žėri ir traška
Kriauklės, smėlis, indėnai,
Visi iš vien, balsai
vilnija atšvaitais
Vilnimis bėga ir auga
Apogėjai, galia
Ir indėnų pergalingas
Zavesys.
O laimėjimai! Ir lenkiasi
Ir atsitiesia. O vikrumas!
Nuo skubos į grožį,
Nuo grožio į pavojų,
Ir indėnai šaukia ir šaukia
Svytinčius valio.

Smėlis

Griaustinis. Potvynis.
Trenkia akmenis.
Tarškesiais. Griaustinis.
Grįžtanti laukinė banga
Griūva, nutįsta,
Tingiai lūžta. Akmenukai
Braižo akmenis atkliaiai.
Priešinasi! Staiga
Sustoja!
Ramybė?
Ir viena vilnis,
Maža, ramiai krenta
Ant smėlio, švelnaus
Nuo tylos. Kokia paguoda,
Koks poilsis! Tyla,
Iprastinė, visad sena!
Nes Dievas, belaikis,
Savo akivaizdoje laiko amžius.
Ant smėlio išlieka
Tyliai švartūs.
Tebedunda jūra, nesvarbu.
Tyla ten pat.

„Arena“

ŽMONĖS

Qui giace Aldo Piperno condannato
perche nacque(1).
GUGLIELIMO PETRONI: „Il mondo
è una prigione“(2).

Ant vieno kalėjimo vienutės sienos
Prieš mirdamas, vienas žmogus
Parašo savo vardą, o paskui:
Pasmerkta už tai,
kad gimė.
Gėda ir nusikaltimas — ir visų,
Kad gimė iš Izraelio kraujo.

Jorge Guillén (1893-1984)

Ar kaip Segismundas(3) yra pasakęs,
Jau su didesniu filosofiniu nuovargiu:
„Nors gimimas yra
Didžiausias žmogaus nusikaltimas“.
Gimti su anuo krauju
Ievos?

Būti... vaiku.
Neįžeidinėkite kitų.
Istorike: pasižymėk šį įrašą,
Išrėžtą ant XX amžiaus sienos.
Neveltui, apimtas siaubo, vėliau
paaiškinsi: „Dar ir tuomet...“
Nuodėmė? Daugiau. Istorija:
Mūsų bendra Žmonijos Istorijos gėda.

(1) Čia guli Aldo Piperno pasmerkta už tai,
kad gimė.
(2) Pasaulis tai kalėjimas.
(3) Calderono dramos „Gyvenimas tai sapnas“
protagonistas.

„Los hombres“

Iš paruoštos naujosios ispanų
poezijos antologijos.

Išvertė P. Gaučys

Dėl to vienas iš esminių elementų jo poezijoje yra šviesa, kuri įgalina atpažinti kontūrus, kurie savo nuolat kintančiu žaidimu kviečia vystyti išraiškos tobulumą, kad ją užfiksuotų. Išorinė šviesa per akis pasiekia ir protą ir sužiba iš naujo. Visos Guillén knygos pradamos eilėraščiu apie aušrą. Kiekvienas pažadimas jam yra grįžimas į pilną potenciją džiaugsmui.

Tarp tokių, kurie dvejoja Guillén autentiškumą sugėbėjimu iš tiesų visur atrasti pozityvias apraiškas, yra ir daugelis šių dienų jaunųjų

poetų. Šių poezijoje dažnai vyrąja skepticizmas, o pasitaraisiais metais — ir užuominos, kad iš viso gal reikėtų nutilti. Nuo giesmės einama prie tylos, nuo Heideggerio skelbtos nuostabos beveik į nevirtę, nuo išgyventos realybės į literatūrinės-kultūrinės evokacijos. Pastarųjų 15 metų poezijoje stipri vadinama „kultūralizmo“ srovė: poezija perkeliama beveik į manieristines sferas. Pas Guillén kultūra pasireiškia kitokiu būdu: didesnė trečiojo tomo, *Homenaje*, dalis skiriama vasiacijoms apie skaitytus auto-

rius ar knygas, jų liestomai temom ar aplankytom ir sugiliais pergyvenimais surištom vietom. (Centre, kaip minėta, užakcentuojama meilės svarba ir jėga.) Kultūra čia įvedama ne norint parodyti savo erudiciją, o tam, kad išreikškus pagarbą ir padėką už ją anksčiau kūrusiems. Beveik niekad neapsiribojama tik literatūrinė-meninė vertybė. Kiekviena figūra iškyla su savo žmogiškom ypatybėm. Poeto santykis su šiais autoriais rodo tą patį ryšį, kaip su savo amžininkais: visapusi bendravimą ir supratimą.

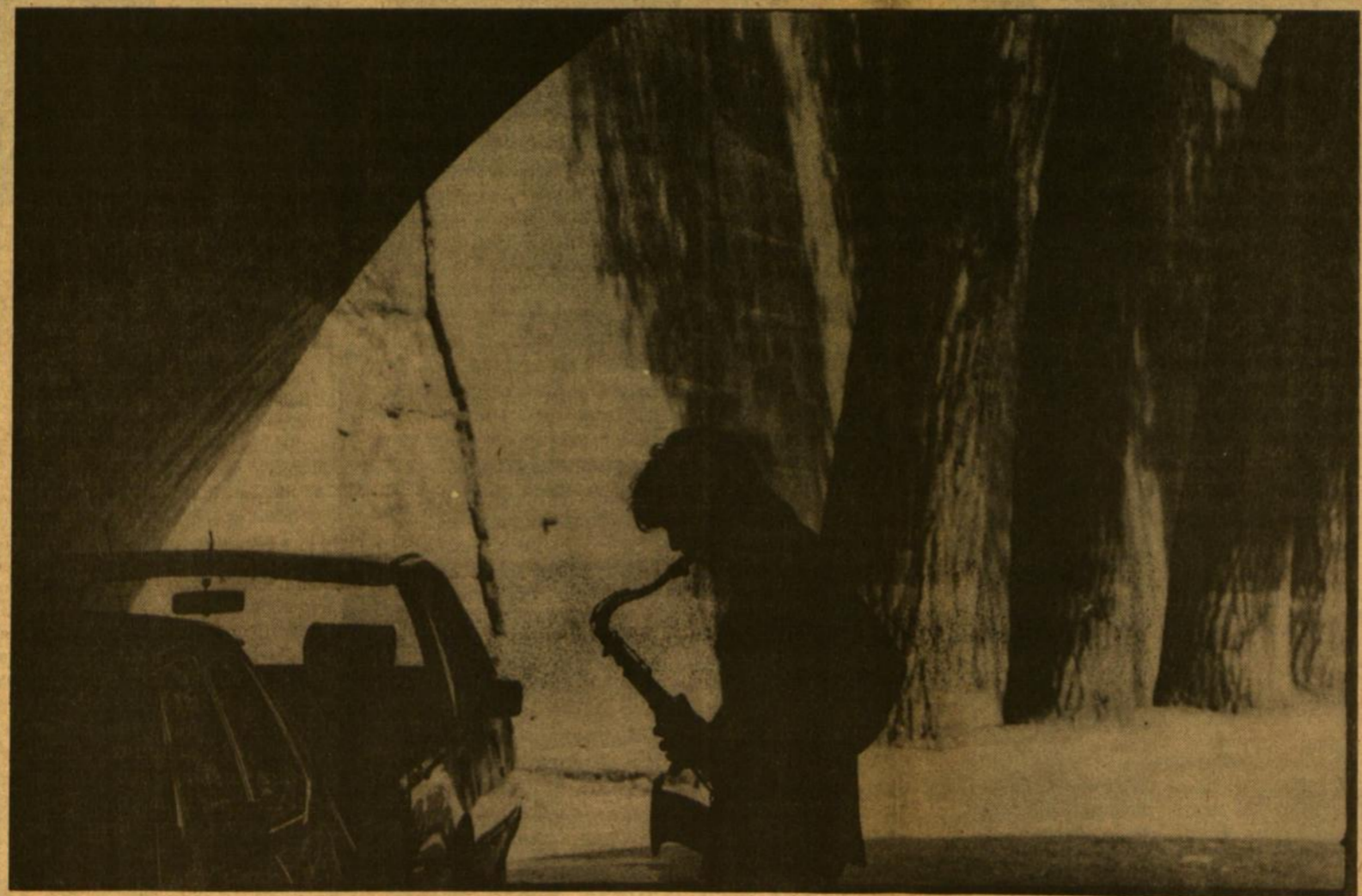
Kiekvienoje knygoje skiriama vietas ir kūrybos procesui apibūdinti. Kaip visa jo gyvenime, taip ir kūryba iškeliamą kaip ypatinga dovana. Pasisekę eilėraščių yra ilgo darbo vaisius, tačiau pirmoji kibirkštis ateina iš kitur. Visų svarbiausia betgi yra žiūrėti į eilėraščių kaip į gyvą sutvėrimą, turintį savo paties gyvenimą. Dėl to daug svarbos pridodama skaitytojui: jam pateikiami esminiai elementai, bet pilnas produktas išgaunamas tik atidus ir akylaus skaitytojo dėka. Guillén nenori radikaliai atskirti kūrybinio pergyvenimo nuo žmogiškos patirties: tik abiejų simbiozė įmanoma pasiekti pilnumo. Jei *Cántico*, prisilaikant tų laikų idealų, buvo stengiamasi išvengti tiesioginių aluzijų į asmenišką gyvenimą, tolimesniuose tomuose jos padaugėja. Paskutiniajame viename eilėraštyje aiškiai tvirtinama, kad jis norėtų išlikti istorijoje ne kaip poetas, o kaip žmogus. Dėl to ir savo poetiką apibūdina kaip „ars vivendi, ars amandi“. Savo kūrybai paaiškinti Guillén yra parašęs net visą

knnygelę *El argumento de la obra*. Dar aiškiau jo poetika išryškėja jo literatūrinės kritikos knygose, ypač *Language and Poetry* (Harvardo universitete skaitytos C. E. Norton serijos paskaitos). Reikia tikėtis, kad ilgainiui bus paskelbta ir jo itin gausi ir turininga korespondencija.

Kalbėti apie Guillén poeziją, kaip skelbiančią išimtinai tobulybę ir džiaugsmą, nebūtų visai tikslu. Pozityvioji gaida jo kūryboje vystoma labai sąmoningai ir ne be kliūčių: ten užmerkiama akis prieš blogio apraiškas, o bandant atrasti teigiamų aspektų net ir grėsmės pripildytame pasaulyje. Šiuo atžvilgiu jo svarbiausia knyga yra *Clamor*, susidedanti iš trijų (1957, 1960, 1963) dalių. Jei *Cántico* pasaulis buvo beveik beklaidis ir jame ieškota esminių kategorijų, prie *Clamor* pavadinimo pridėdama: „Istorijos laikas“. Čia gausiau aluzijų į konkrečius įvykius bei aplinkybes. Dėl to kinta ir tonas. Su *Clamor* Guillén poezijon ateina ironija. Pasigirsta skeptiška gaida, bet netrūksta ir humoro. Save svarbiu laikantis žmogus parodomas kaip mažas vabalas ar gestikuliuojantis pajacas. Itin aštriai kritikuojama diktatūra. „Potencia der Pérez“, alegorinė tirada prieš Franco, egzilų tarpe buvo recituojama beveik kaip tautinio pasipriešinimo daina.

Poeto aklumas, jautrumas jį supančiai aplinkai — nuo 1940 m. jis gyveno JAV — padiktuoja daug trumpųjų eilėraščių, pavadintų „dobilukais“ (Tréboles). Ten užfiksuojamas vienas momentas, vienas aspektas: ar tai būtų iš vaikų grupės išskirtas negruodis, ar ant žemės sutūpę

(Nukelta į 4 psl.)

Muzikantas prie Seine upės krantinės (Paryžius, 1984).

Iš Algimanto Kezio, SJ, fotografinių darbų rinkinio „Paryžius, 1984“.

